RÖPORTAJ

Sanatı basitleştirme çabası

"Banalité bu sözcük yine Türkçemize tam oturmuyor ama "Çağdaş Sanat" diye bir fenomen yaratanların amacı; sanatı basitleştirmek, gizemini yok edip, olağanlaştırmak; yani bir nehrin yatağını değiştirmek!"

lutfudagtas@gmail.com

Lütfü DAĞTAŞ

Utku Varlık ile söyleşimize kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Türkiye'den ayrılıp Paris'e gidişiniz başlı başına roman, hatta roman ötesi film. Heyecan ve zorluk dolu. Ama yılmıyor, geri dönmeyi düşünmüyor, pişmanlık duymuyorsunuz. Bunu, Sayın Özlem İnay Erten, "Zero Hipotez Fragmanlar" adlı kitabınızın sunuş yazısında pek güzel özetliyor: "Utku Varlık'ın hayatı yazılmayı bekleyen bir şiir gibi durdu yıllarca karşımda."

■ ***Bu süreci sizden dinlemek istiyorum.***

Yaşadığımız ülke: coğrafya konumunda belki dünyanın en güzel, bereketli, dört ayrı denizle çevrili, dört mevsimi ve de Asya'dan Avrupa'ya uzanan sanki bir utobia! Kadere mi inanalım? 28 yaşında Paris'e giderken mutluydum; niçin: geride yaşadığımla sonra yaşadıklarımda hiç bir dönem bu ülke mutlu olmadı, daha ötesi, 70 yılları ve sonuncunda orada olmadığım da bir mucizedir! Kimdir bizi ele- güne muhtaç eden, düşüneni hapse tıkan, toprağını kıraç, ağacını kurutan, aydınını kaçırtan? Bu nedenle ben bu ülkenin adını "Ceza Sömürgesi" koydum -

Kafka'dan alıntı -, Fikret Muallâ "Leblebistan" derdi! Bu ikinci kez gidişimde burs süresi dört yılın sonunda Akademi'ye Özgün Baskı atölyesine dönecektim, Hocam Sabri Berkel emekli olacaktı, beni bekliyordu. O yıllar yine bu ülkenin "paradoxal" yanı, diğer üniversiteler de bu devlet bursuyla değişik konularda gönderdikleri doktora öğrencileriyle Paris'de bir Türk öğrenci topluluğu oluşmuştu. Ayrıca söz ettiğim uzun yıllardır orada yaşayan ve çoğunlukla Türkiye'ye dönemeyen ressam, yazar , entellektüel vs. Malûm en ünlüleri Abidin Dino, Selim Turan, Avni Arbaş, Hakkı Anlı vs. Tüm bunları kısa öykülerle kitabımda anlattım. O yıllar ülke büyük ekonomik ve politik çıkmazlar içinde, burs paralarımızı ödeyemez duruma düşmüştü ve de 1972 de iyice karardı; dış güçlerin hazırladığı tuzağa yavaşça kaydı ülke. Bu süre içinde ister istemez kendimizi "karşıoluş"a hazırlamıştık; Paris'e de alıştığımız için yaşamak büyük bir sorun değildi; işte ben politik içerikli resim tavrımı o günlerin bana yansıması olarak aldım; bu tür "angaje" sanat, gününde işleve girmezse ileriye dönük de bir şansı olamaz, zaten olmadı, yaptığım tüm özgün baskıları daha sonra yakarak yaşamımdan sildim.

■ ***Avrupa'nın sanat ortamı sizin sanat yaşamına nasıl yansıdı? Kazanımlarınız ne oldu?***

Bakın bu soru çok ilginç: o kadar yıl ne kazandık, acaba bir Bilge'ye şu sorulabilir mi: ..bu varoluşunu nasıl edindin? "bakarak… görerek, gezerek, okuyarak vs. Dışa özgü bize kültür adına dokunan her ivme, beynin kendi işlevinde arşivlenir; hemen kullanın ya da ileriye saklayın ama Vinci'nin şu sözü bence daha net anlatıyor bunu: "SAPER VİDERE" - "GÖRMEYİ BİLMEK"

Bir istatistik yapmak güç. Bu bursun olanaklarını özetlersek: önce bir başka dil kazanmak, o yıllarda ülkemizde bir lüks olan "kültür"ün, sanatın merkezinde aktüel olanı izlemek, müzeleri gezmek yani merak alanlarının her mevsim yeşerdiği bu ülke örneğin Fransa, kendi yolunu bulmakta seni yönlendirecek, sana bir "eksen" kazandıracak! Gelin görün. Bu bursun yarattığı alternatifi görmek zor; ben dönmedim - nedenleri çok - ama dönen o dönem burslular, gitmeden önce ne yapıyorlarsa aynı resmi yaparak döndüler; çoğu dört yıl sonra yaşadığı ülkenin dilini doğru dürüst konuşamadan döndü, giderken hemen evlenerek gidenler daha da perişan oldular, burs ödemeleri geçirerek yapıldığı için çocuğu olanlar daha da perişan oldu.

SANATI BASİTLEŞTİRME ÇABASI

■ ***Blog yazılarınızda uluslararası resim piyasasına hayli "sert" muhalefet ediyorsunuz? Sıradan sanatseverlerin bilmeleri açısından o piyasada neler oluyor? Niçin muhalifsiniz?***

Banalité bu sözcük yine Türkçemize tam oturmuyor ama "Çağdaş Sanat" diye bir fenomen yaratanların amacı; sanatı basitleştirmek, gizemini yok edip, olağanlaştırmak; yani bir nehrin yatağını değiştirmek! Niçin Modern; yine aynı tuval üstüne boyayla, kağıt üstüne kalem vs. ile çalışıyorsak niçin boyayamadığımız, bir desen çizemediğimiz, kirlettiğimiz zaman bu çağın sanatı oluyor. Binbir bahane bulup bizi yıkayanların amacı her zaman ekonomik; kendi kurallarıyla sanatı yönetenlere bir bakın; büyük çapta milyarderler ve de onların dümen suyunda sanatla hiç bir ilişkisi olmayan değnekçilerden başka kimseyi göremezsiniz. Özetlersek: Ülkemizin 70 yıllarının sonunda başlayan resmin bir meta olmasıyla açılan galeriler ve süreçte buna uyanan antikacılıktan dönme pul kolleksiyonerleri, Kapalı Çarşıda Tömbekçiler, şüpheli bankerler, emlakçıların açtığı müzayede evleri, önce küçük kolleksiyonerleri yarattıktan sonra, asıl paranın olduğu sınıf yani ülkenin en zenginlerini önce koleksiyonculuğa sonra müzeciliğe yönetti! Hızla resim alım satımının bir histeriye dönüşümüyle onların yargıları giderek varoluşu şüpheli bir "Türk Resmi" ya da "Paris Ekolü" gibi batıdan dersini almış olanları da toparlayıp, birbirlerini ilmekleyen bir sinerji ya da "albeni" yaratıp, lüks satış katalogları bastırarak, kendi beğenilerini "olağanüstü" ve "bir baş eser" yargısıyla satışa sundular! Ortada bir para dönüyordu ama nasıl olur da hayatında sanatın S'inden habersiz bu sınıfı kolleksiyonculuğa yönlendirirsin; işte bu birikim sonuçta genellikle yabancı mimarların kurduğu müzelere dönüştü! Resim Tarihini yöneten ve yazan bu müzayedecilerdir. Contemporary'e soyunmak; yine bir milyarderin bankasının, zengin ülkelerde bile göremeyeceğiniz bir kompleksi örneğin - Arter - zorla "emposé" etmek adına, Dolapdere, Kasımpaşa'nın gerçeğine gözünü kapatıp sanki sihirli bir dernekle orasını NewYork-Chelsy yapmak adına önemli bir yatırım oluşturdular; onların desteklediği galeriler, lüks yayınlar kanımca kendi kendini eğlendirme; görüntü olarak alınıp satılacak bir şey olmayınca, paranın hükmü de bir yerde "efemer"dir. Örneğin Fransa'da bu tür Conceptuel'e özgü Çağdaş Kültür Merkezleri'nin kaderini biraz merak ederek gelip görselerdi buna soyunmazlardı; Paris'in genellikle popüler bir banliyosunda yıllar önce açılan ve de bugün içinde bir tek "kedi" bile göremeyeceğiniz: "Centre d'Art Contemporain d'Ivry "LE CREDEC", 60'lı yıllarda komünist belediyelerin, göçün sürüklediği Magreplilerin yaşadığı bu banliyöler şimdi Çinlilerin kontrolünde, yani bir başka conseptüel! Bizimkilerin kompleksi biraz NewYork; snop olmak bir gereklilik onlarca! Bu bankanın yayınladığı **"Unlimited"** dergisine bakmanız yeterli! Tekrar ediyorum: bu "virtüel" varoluşun amacını bana açıklayacak, evet biz geleceğin sanatını yapıyoruz, diyebilecek biri var mı? Herşeyin ekonomik olduğu bir dünyada, o akan musluk akmazsa, işte o zaman gör "conceptuel" nedir! Belki müzayedecilerin zorla sattığı Türk Resmin'den bıktılar; işte o zaman haklılar!

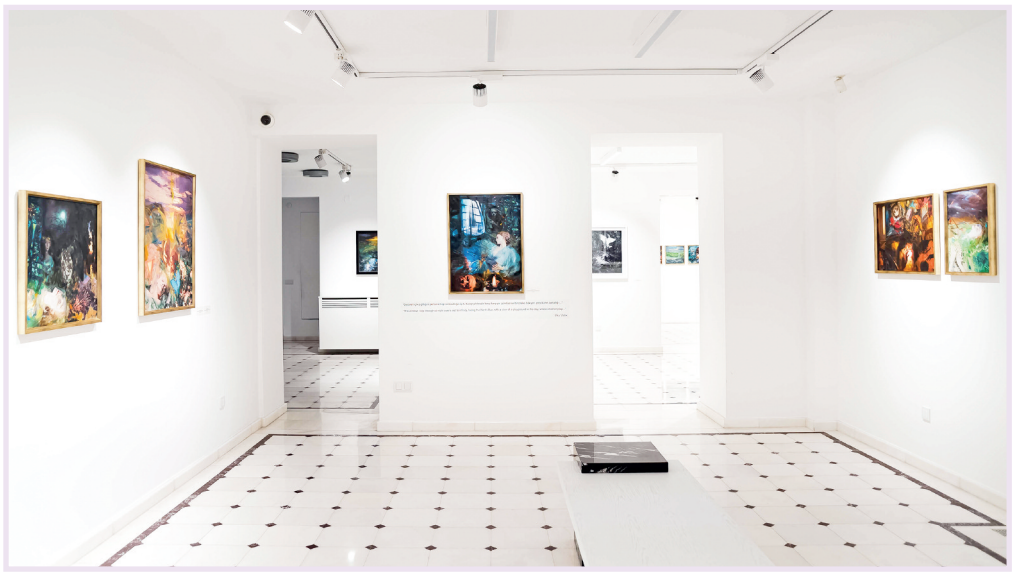

"Kendi kurallarıyla sanatı yönetenlere bir bakın; büyük çapta milyarderler ve de onların dümen suyunda sanatla hiç bir ilişkisi olmayan değnekçilerden başka kimseyi göremezsiniz."

"İKİNCİ KİTABIMI YAZIYORUM"

■ ***Karikatürcülerimizden Semih Balcıoğlu'nun yayımlanmış kitaplarından birinin adı, "Önce Çizdim Sonra Yazdım" dır. Siz de önce resim yaptınız sonra yazdınız. Yazılarınız blogu aştı, Bozlu Sanat ve Yayıncılık AŞ'den kitaba dönüştü. Anılar, denemeler… İyi ki yazdınız. Peki, yazmasaydınız ne olurdu?***

Türkçe, ne kadar yabancı dillerin karşıtlarını tam veremiyorsa bile kendine özgü tanımları bir harikadır: soru: ..evet yazmasaydım ne olurdu? Yanıt: "içime atardım", acaba bu gün ülkemizde her şeyi istediğimiz gibi yazabiliyor muyuz? Nice anılar, yaşanmışlıklar, güzellikler; onları yaşayanların suskunluğu yüzünden beraberce gittiler. Biliyorum "yazmak" bir marifet, zaman; yayınlamak o denli zor ve de okutmak da bir bela; benim gözlemim: yakın dostlarımın çoğu okumadı, belki vakitleri yoktu, onlardan bir yanıt alamadım ama tanımadığım okurlar bana şimdi ikincisini yazmam için epey bir güç verdi, şimdi yazıyorum.

■ ***Fransa'da açtığınız sergilerin zaman aralığı nedir? Son yıllarda başka ülkelerde sergileriniz oldu mu? En son Türkiye'de ne zaman sergi açmıştınız?***

Fransa'da, 90 yıllarında çıkan "Conceptuel", tüm pentür sergileyen galerileri altüst etti; ben önceleri Almanya'da ve İsviçre'de çok sergiledim. Daha sonra Türkiye'den gelen istekler beni buraya yöneltti. Şimdi Bozlu Art Project'de her iki yılda bir sergi yapıyorum. Şu anda bir sergim var orada, mart ayında virüs nedeniyle durdurulmuştu.

"PARİS'TEKİ ATÖLYEM"

■ ***Biraz atölyenizden söz eder misiniz? Ne zamanlar resim yapıyorsunuz? Her gün atölyede olur musunuz? Kimler gelir gider?***

Atölyem Paris Belediyesince sanatçılar için yapılan bir "Cite des Artistes" de, Andre Citroen parkının içinde, atölye ve lojman. İşte Fransa'nın öteki ülkelerde olamayan en önemli avantajlarından biri; sanatçılar için yapılan mekanlar! Günüm, örneğin sabah 9 dan akşam 18 arası gün ışığının olduğu sürede Atölyede geçer. Orası benim "biospher"imdir. Genellikle sabah 4'de de yazma ve kitap eylemini sürdürürüm. Erken yıllarda çok hızlı yaşadık, şimdi biraz yavaşladı, günün sonunda her zaman "RİTÜEL" bu ülkenin güzel bir şarabını içmeden perde kapanmaz.

■ ***İstanbul Bozlu Art Galeri'de toplam kaç resminiz sergileniyor. Sergi temasıyla ilgili bilgi verir misiniz?***

İstanbul Bozlu Art Project'deki sergim "SANRI", hemen hemen 30 resimden oluşuyor: pentür ve karton üstüne siyah-beyaz desen'e özgü çalışmalarım.

■ ***Yanılmıyorsam İzmir'e en son üç yıl önce gelmiştiniz. Yakında seyahat söz konusu mu? Anadolu'da resim çalışmak istediğiniz köşe, köşeler var mı?***

İzmir'e bir çok kez geldim ve iki sergi yaptım, epey eski. Ege, dünyanın belki en güzel iklimini içerir, kent te öyle; konuşmamın başında da söylediğim gibi bu doğanın albenisi de bize kalmış, yaşamda en önemli şey "FARKINDA OLABİLMEK". Sürekli etnik mozağiyi kırılmış bu ülke, bir "Arabistan" özentisiyle varoluşundan çok şey yitirdi ama İzmir kendini hâlâ savunuyor. İşte bazı nedenlerle tedirgin olamayacağım bir Anadolu kalmışsa niçin olmasın ama atölyem dışında hiç bir yerde çalışamam; gerçek de şu: belleğimizde kalmış ve yavaş yavaş bizden uzaklaşan bir mavi, şimdi onu doğada değil, gerekirse atölyemde yakalıyorum!

■ **Utku Ağabey, güzel söyleşi için teşekkür ediyorum. Sizin eklemek istedikleriniz?**

Şunu unutmayalım: "SANAT BİR AYRICALIKTIR, YAŞAMAK DA BİR USTALIKTIR"